

chtdragend is. de voorwaar-
oldoet, zeggen,
id is, of ook
ijkheid heeft
kingswijze nog

dat een niet-
en persoonlijk

1 botsing met
Wanneer wij
rsoonlijkheid",
een sterke
moet ons niet
t meer derge-
aand zeg: „dat
armee, dat de
zijn mannelijke
en naar voren
lat de duizend
id staan inge-
e zou zeggen,
eëialen zin,
deel, ieder zal
dat er idem
d wonen, ook
persoon voor
„man" is.

soonlijkheid in
gebruikt in den
met de wijze
„een vrouw"
persoonlijkheid
lgemeen zin,
totaalstructuur,
éenen mensch,
t het mogelijk,
rdige persoon-
ersoonlijkheid",
sen weinig be-

opzichte van
zijn nu voort-
twee begrippen
arde.

bepaalde me-
ting der per-
sonal aan het
den zin. „Wee-
n dan. In dat
een flinke per-
een sterke per-

grip „persoon-

en Hieronimus
estek niet. Wel
at Epiphanius
veel aanhang
van het prot-
Jozef voor zijn
naakt, een heel
eronymus, nog
niet slechts de
ilde, doch ook
el. Deze groote
enooten, raads-
lames in theo-
heeft zonder
like middel der
etische scherp-
heid, het klaar-
probleem te vin-
toenmaals gel-
naar van al de
ar twee over,
n wel tot disci-
ril om zich bij
opstanding ook
h. 7); dan wor-
kruis stonden,
en had Maria
Maria heette,
it toch ook be-
e respecteren
nniken en non-

ie Hieronymus
structie weinig

hanus is moei-
vens. Stel, dat
n kindertjes in
a God dan deze
er van Christus
dergelijke con-
tan iets als de

kt van wat heel
g klaar. Alleen
eft vastgewoel
rk voortwoeke-
er verlegen, en
otte ook geen

SCHIPPERS.

lijkheidsvorming" onzin. Er zijn al heel wat men-
schen zenuwpatiënt geworden, omdat zij zichzelf
gesuggereerd hadden, dat zij driekwart, of mis-
schien wel heele Napoleons of Mussolini's of Fords
waren, terwijl de ellendige levensomstandigheden,
zoals men zeide, de tegenwerking van menschen,
zoals men meende, oorzaak was dat zij niet
slaagden.

Wanneer iemand een weinig evenwichtige per-
soonlijkheid is, dan is dat te betreuren. Maar wan-
neer deze weinig evenwichtige persoonlijkheid gaat
leven onder de suggestie, dat hij een verschrikkelijk
flinke kerel is, die met een gerimpeld voorhoofd
en met wijd opengesperde oogleden een aanval
moet doen op het succes, dan is dat heel erg,
dan is dat belachelijk en dan is dat uiterst ge-
vaarlijk voor de persoonlijkheid van den betrok-
kene zelf.

Persoonlijkheidsvorming is dan ook heel wat
anders dan het fabrieken van „flinke" kerels of
van „sterke" vrouwen.

Persoonlijkheidsvorming is dit, dat wij ons door
de genade Gods bewust worden van de gaven, die
God ons heeft gegeven, van de talenten die hij
ons heeft toebetrouwd — misschien tien, mis-
schien vijf, misschien ook maar één — en van
de leiding in opvoeding en ervaring van milieu-
invloeden, die God ons in ons leven gegeven
heeft.

Ware persoonlijkheidsvorming is ontkieming en
uitgroeï van de zaadkorrels van aanleg en be-
gaafdheid in den bodem van tijd en plaats en
omstandigheid, waarin God ons het leven heeft
doen ontvangen en waarin God ons den wasdom
heeft gegeven.

Vandaar dat wij kunnen zeggen, dat de ware
persoonlijkheid hij is, die is wat hij is, dat wil
zeggen, die in zijn openbaring naar buiten, in zijn
arbeid, in zijn zich geven aan de medemenschen,
in zijn vrucht zoeken voor Gods Koninkrijk al de
schatten, die God hem geschonken
heeft, tot hun recht laat komen.

In hoeverre nu tusschen de onderscheidene
gaven, die krachten aanleg aanwezig zijn, even-
wicht en harmonie bestaat, is meermalen
bij de openbaring eener persoonlijkheid een open
vraag.

Dit evenwicht en deze harmonie zijn ten deele
vrucht van erfelijke factoren. De afwezigheid daar-
van kan met erfelijke gegevens samenhangen.
De opvoedings- en de milieu-invloeden kunnen
echter veel grooter betekenissen gehad hebben voor
de meêders of mindere evenwichtigheid bij het
beleven der onderscheiden gaven. Nu blijft het de
roeping van den mensch het evenwicht, ook in
zijn optreden, blijvend te zoeken. Daarom is de
vorming onzer persoonlijkheid ook nooit af.

Wanneer iemand goeden aanleg heeft, bijvoor-
beeld, om leeraar te zijn aan een school, en hij
heeft levens goeden aanleg om de muziek te be-
oefenen en leiding te geven aan koren en dat
laatste heeft de volle liefde van zijn hart, maar
door zijn arbeid als leeraar onderhoudt hij zijn
gezin, dan mag zoo iemand niet rusten voor hij
ook in de beleving van zijn liefde en toewijding het
juiste evenwicht gevonden heeft tusschen wat God
hem rechtstreeks als zijn maatschappelijke roe-
ping in zijn leeraarschap gaf, en wat God hem
zijdelings als begaafde musicus aan arbeid op
de handen legde.

Want ook al doet de man in beide functies zijn
plicht, maar hij heeft innerlijk weinig voldoening
over zijn leeraarschap, dan is er van een innerlijk
evenwicht geen sprake. Zal de man waarlijk per-
soonlijkheid zijn, die voor zichzelf ook de eenheid
van zijn leven aanvaardt, dan heeft hij de roeping
biddend bezig te zijn om dat innerlijk evenwicht te
vinden. Eerst dan ook kan hij zichzelf als de
ééne persoonlijkheid beleven, als hij den weg weet
in zijn eigen leven en in zijn eigen levensuitingen.

Door dit voorbeeld wilden wij aangeven, wat
wij bedoelen wanneer wij zeggen, dat het ook
tot den aard der persoonlijkheid behoort inner-
lijk in evenwicht te zijn en de harmonie tusschen
de onderscheiden richtingen van aanleg en be-
gaafdheid te beleven.

Na deze algemeene omschrijving van de be-
grippen „persoonlijkheid" en „persoonlijkheidsvor-
ming" komt nu de vraag aan de orde, wat wij
dan onder „karakter" en „karaktervorming" heb-
ben te verstaan. Wij willen ook hier trachten door
eenige algemeene indicaties de omschrijving van
het begrip voor te bereiden.

Het karakter geeft een bepaalde kwaliteit van
de persoonlijkheid aan.

Door het karakter krijgt de persoonlijkheid een
bepaald aspect.

Maar het karakter is ook wel degelijk zelf mee-
vormende „stof" voor de persoonlijkheid. Het is
dus niet zoo, dat wij het kunnen voorstellen
alsof wij het karakter kunnen wegnemen en dan
toch nog een persoonlijkheid overhouden. Natuur-
lijk evenmin zoo, dat wij de persoonlijkheid kunnen
wegnemen en dan nog een karakter overhouden.
Dat laatste is dwaasheid, want immers door het
karakter worden bepaalde kwaliteiten der persoon-
lijkheid bepaald. Wanneer wij nu de persoonlijkheid

wegnemen vervallen vanzelf de bepalende kwa-
liteiten.

Maar, als gezegd, wij kunnen ook niet het ka-
rakter wegdenken en dan nog dezelfde persoon-
lijkheid overhouden. Wanneer wij toch zekere kwa-
liteiten ontnemen aan een grootheid, is het wel
mogelijk, dat die grootheid naar „substantie" de-
zelfde blijft, maar naar openbaring wordt zij toch
een andere.

Feitelijk zouden wij het zoo kunnen zeggen:
wanneer wij karakter X van persoonlijkheid A weg-
denken, dan kunnen wij ons die persoonlijkheid A
niet meer denken, tenzij dan dat wij haar nu
karakter Y toekennen. Zonder karakter is een
persoonlijkheid voor ons onbestaanbaar.

Trouwens, verschillende begaafdheden oefenen
invloed op de structuur van het karakter, terwijl
anderzijds bepaalde karaktereigenschappen en
openbaringen, of onderdeelen van het karakter,
als bijv. aanspreekbaarheid, temperament, uitings-
vermogen, enz., een niet geringen invloed oefenen
op de totaliteit der persoonlijkheid.

Wij zullen op het punt van de verhouding tus-
schen karakter en persoonlijkheid dus nog breder
in dienen te gaan, om te kunnen komen tot een
preciese omschrijving van de feiten en de be-
grippen.

Wat wij dan vanzelf tot de conclusie zullen ko-
men, dat een goede persoonlijkheidsvorming son-
der karaktervorming niet denkbaar is, laat zich
thans reeds begrijpen. Over een en ander een
volgend maal nader.

J. W.

VAKWETENSCHAP EN PRAKTIJK

Sophocles' Antigone.

II.

Van de dagen der Oudheid af tot nu toe heeft
men, naar ik meen met vrij groote eenstemmigheid,
Sophocles' vroomheid hoog geprezen. Bij hem een
open oog voor de werkelijkheden, de hardvocht-
igheden des levens, en toch deemoedige onderwer-
ping aan goddelijken wil.

Niet zelden blijkt eigen levensbeschouwing een
ongewenschte rol te spelen in waardeering en ver-
klaring van den dichter beide. In zooverre staan
wij, Calvinisten, voor dit gevaar minder bloot, als
wij geenerlei reden hebben om Sophocles naar
eigen principie te modelleeren, veeleer door de H.
Schrift geleerd zijn het „Alzoo heeft Hij aan geen
volk gedaan; en Zijne rechten, die kennen zij niet"
onverzwakt te handhaven.

Een jaar of drie geleden is er een boek van H.
Weinstock verschenen met den simplen titel
„Sophocles", een enthousiast en fraai geschreven
werk, rijk aan gedachten en merkwaardig vrij van
ongenietbare geleerdheid. De auteur van dit gun-
stig ontvangen geschrift verheelt volstrekt niet
zijn sympathie voor „de filosofie onzer dagen met
haar wending naar het existentieele" en noemt
in dit verband den naam van Martin Heidegger.
Termini als „Existenz", „Entscheidung", „kon-
krete Situation", „radikal", „Sein", „Sosein",
„Dasein" zijn bij hem niet van de lucht en blijken
voor den gang van zijn betoog van constitutieve be-
teekenis. Eenige van zijn meest karakteristieke ge-
dachten geven we zoo beknopt mogelijk weer.

Figuren als Antigone, de echte tragische figuren,
lijden, zoo meent hij, onschuldig om der wille
van het „Dasein", dat nu eenmaal menschelijk
leed verlangt. Maar tevens zijn ze in „metaphy-
sischen zin" (de moraal moet hier verre wor-
den gehouden!) wel schuldig. Ja in een par excel-
lente tragische persoonlijkheid als Oedipus toont
zich „das Dasein als von Grund aus verschuldet,
die menschliche Existenz als in der Wurzel schul-
dig". Zonder subjectief zondebegrip wordt hier de
„Allverschuldung alles Daseins" aan het licht ge-
bracht. De mensch „beruht zu willentlichem
Handeln, verworfen zum ohnmächtigen Leiden"
(229 vlg.).

Het is de angst alleen, de „religiöse Angst des
Daseins", die de menschelijke existentie boven de
diepte zwevend vermag te bewaren (200). En die
„Weltangst" wil de dichter zijn tijdgenooten leeren
(291). Schrikkelijk te zijn in de hand Gods! (235).
Het „Es" speelt met het „Ich" (234). Het „Es";
want de Sophocleische God is volkomen imma-

Onderstaande noten, behoorende bij het eerste artikel,
bleven vorige week abusievelijk uit.

- 1) Inleiding.
- 2) We citeren naar Burgerdijks vertaling, uitgegeven
bij Sijthoffs Uitg.-Mij, Leiden.
- 3) Introchtalied.
- 4) Dialoogpartij, zoo genoemd naar het „er bij komen"
der spelers. Doordat de dialoogpartijen tusschen de koren
in liggen, en de laatste oorspronkelijk het hoofdbestand-
deel van het drama vormden, kreeg het woord de beteekenis
van „episode".
- 5) Standlied, in onderscheiding van de parodos.
- 6) Pelops had Oedipus' vader Laïus, zoon van Labdaeus,
gevolkt.
- 7) Zoo vertalen we het gunstigst voor Creon. Wellicht is
bedoeld in vs 736: „Moet ik dan voor een ander dan mezelf
dit land regeeren?"

„das Sein" zelf, voor zoover dit van zich-
zelve weet (268). En dit zijn is een zichzelf hand-
havende „Ordnung", zuiver immanent. Daar het
goddelijke al het zijnde omvat, uit het zich ook in
het verkeerde en het booze (269). Ofschoon het
zijn zich niet permitteeren kan barmhartig te zijn
(256), heet het desondanks genadig, wijl recht-
vaardig (269).

En zoo kan Sophocles ons, slachtoffers van sub-
jectivisme en relativisme, laatste nazaten van Euri-
pides, leeren: oriëntatie aan het objectieve en
„Seinsvertrauen" (295).

Het spreekt bijna van zelf dat Weinstock (die
ook gaarne Kierkegaard citeert) hier geen belijnd
filosofisch systeem volgt, maar meer van zekere
levenshouding en eenige fundamentele opvattingen
uit ten opzichte van Sophocles positie kiest.
Er is dus geen sprake van dat we b.v. Heideggers
ingewikkelde gedachtengangen min of meer vol-
ledig hier terug zouden vinden; zelfs niet in nuce,
naar ik meen. Evenmin zijn zeer bijzondere termi-
nologie, al is ook daarvan een en ander overge-
nomen. Trouwens, Heidegger is geen theoloog en
Sophocles' probleemstelling, zoo we daarvan mo-
gen spreken, gaat hem m.i. voor het belangrijkste
gedeelte voorbij. Niettemin, om de begrippen
„Existenz" en „Weltangst" kristalliseert zich een
geheel van gevoelens en gedachten, waarop Hei-
degger onmiskenbaren invloed heeft geëend.

In hoeverre er verband bestaat tusschen den
phaenomenoloog en „dialectische" theologie mogen
deskundigen uitmaken (zie dr K. Schilder, Zur
Begriffsgeschichte des „Paradoxon" p. 328 vlg.
en elders; dr G. C. Berkouwer in „Beproeft de
Geesten" p. 110). Eigenaardig genoeg is dat zich
bij Weinstocks beschouwingen nauw aansluit
Marcus Iles, die in (ten deele duistere) dialecti-
sche gelijkenissen een interessant werkje over
Griekse Klassieken, o.a. Sophocles, heeft ge-
schreven, dat tot titel draagt „Die Bibel im Gym-
nasium (Kaiser, München, 1932).

Weinstocks beschouwingswijze acht hij voor de
evangelische school van het grootste belang. Ook
bij Iles woekert de paradox allerwegen welig.
Sophocles zou ons doen zien „de onmogelijkheid"
van den mensch, zijn „unaufhebbaren Wider-
spruch". Zin en richting van zijn bestaan zijn on-
zin en richtingloosheid (69).

Ethisch denken bezit de mensch (74), maar het
ethische is menscheijk en de mensch wordt aan
goddelijken maatstaf gemeten. Ondanks zijn goed
handelen is de mensch verloren (70, 74). Terecht,
zoo meent hij, gaat Weinstock uit van het niet-
ethisch oordeel van den Bijbel (88). Hij constateert
grote overeenkomst tusschen de Heilige Schrift
aan de eene zijde en Sophocles (ook Herodotus)
aan de andere zijde inzake de beschouwing van
Gods wezen en van den mensch (64). De existentie
bij Sophocles schijnt hem niet in strijd met het
Bijbelsche zondebegrip, eer hetzelfde (86): „De
mensch aan de uiterste grens van het „Dasein"
vóór het gapende niets of de redding in het „Da-
sein" Gods, dat voor het weten toegesloten is; de
mensch door eigen weten en willen (= zonde vol-
gens den Bijbel) „versetzt in die Schweben".

We besluiten dezen conspectus van Iles' ideeën
over Sophocles met twee kenschetsende aanha-
lingen. Wanneer de mensch bij Sophocles beproeft
over den dood heen zichzelf zekerheid te ver-
schaffen, b.v. in de gedachte dat zijn naam zal
worden vereerd, merkt Iles op: „Auch Christen,
das wissen wir, sind in steter Gefahr, durch ihren
Glauben noch sich über den Tod hinaus und durch
den Tod Gottes bemächtigen zu wollen. Wollen sie
auch nicht moralische Läuterung, so doch gläu-
bige, Gottes Gnade aber allein hebt nach der Bibel
den Menschen so weit auf, dass er nicht einmal
wil wollen können. Nur Gnade kann er wollen,
d.h. für sie frei und offen sein; das ist dann seine
Freiheit". Hoe staat nu de Christen tegenover
Sophocles, wien „das feste Wort der Bibel als
Antwort" niet ter beschikking stond? Wij naderen
met eerbied. „Wir wissen nicht, wer er vor Gott
war, aber wohl, dass wir Sünder sind wie er,
freilich grössere" (88/9).

Het zal overbodig zijn de Barthiaansche gedach-
ten bij Iles nog eens uitdrukkelijk te signaleren.
Van hem geldt iets soortgelijks als van Wein-
stock: de lens, waardoor hij zijn Sophocles be-
studeert, is gekleurd, i.e. dialectisch. Liefst vindt
hij eigen gedachten en overtuigingen in den tra-
gicus terug. Kritiek van eigen wereldbeschouwing
ult ligt minder in zijn bedoeling.

Waarom we zooveel plaats inruimen voor deze
filologen? Ten deele, wat Weinstock betreft,
om den opgang dien zijn werk heeft gemaakt.
Vooral om te doen zien: hoe moderne (misschien
zich als Christelijk aandienende) levensbeschou-
wingen op de „Antike" reageeren; hoe noodig het
is, met onderkenning van „dialectische" en andere
dwalingen, ons een eigen, Calvinistische beschou-
wingswijze te veroveren inzake de klassieke lite-
ratuur, in dit geval Sophocles. Constateeren we
om te beginnen dat hier bij Sophocles van de
„paradox" schijn noch schaduw aanwezig is. Hij
toont eenvoudig in levende beelden hoe het den
mensch in dit leven vergaat, ook hem die de goden
eere bewijst en zich houdt aan het recht. Dat hij
de raadslachtige wegen der goden niet expresse-
lijk rechtvaardigt, geen theodicee beproeft, wetligt

niet het hanteeren van paradoxale formules aangaande des menschen „Widerspruch“. Dat de goden irratio en ratio tegelijk zouden zijn (Weinstock⁸⁾) is door Sophocles gezegd noch aangeduid. Veeleer is hier de toon als bij Job (9:12): „Zie, Hij zal rooven, wie zal het Hem doen wedergeven? Wie zal tot Hem zeggen: Wat doet gij?“ Hij antwoordt niet van zijn daden — dat lezen we op elke bladzij van den dramaturg.

Wat niet wegneemt dat hier een niet te overbruggen afstand hem van den Bijbel scheidt. Hoe juist het ook gezien is (en de H. Schrift bemaant het waarlijk niet) dat Gods daden, en met name Zijn handelen met den bezitter van „zaaksgerechtigheid“, ons dikwijls onverklaarbaar is door den schijn van onrechtvaardigheid — hoe juist dit ook gezien is: als een dichter niet eens, maar doorgaans zulk een visie op het menschenleven toont, als hij de nobelste figuren aan den ondergang prijsgeeft of aan wanhoop, dan dwingt hij ons de vraag te stellen: wat is hiervan de zin? En aangezien de kunstenaar (althans kunstenaar van zijn allure) tegelijk profeet is, moet hij op zulk een vraag een antwoord geven of door doen schemeren — of hij hult den toeschouwer in het duister der scepsis.

R. J. DAM.

8) Ook Nestle, Griech. Relig. II, 91 duidt de goden aan als het „Irrationale“.

Requiem van Gerard H. G. von Bruckner Fock.

Misschien hebben onze lezers uit hun dagblad kennis genomen van de Koninklijke onderscheiding, die den Nederlandschen componist Gerard von Bruckner Fock is ten deel gevallen tegen zijn vijftienzeventigsten verjaardag (28 December) en hebben ze gelezen, dat de Maatschappij ter Bevordering der Toonkunst zijn prestaties op muzikaal terrein officieel erkende door hem te benoemen tot ere-lid, lid van verdienste.

Maar wat heeft hun dat gezegd? Ik vrees, niet zoo heel veel. 't Is al mooi, dunkt me, zoo een enkele zich den naam herinnerd heeft, want noch Gerard von Bruckner Fock, noch zijn broer Emil zijn wat men noemt populair geweest, al hebben ze beiden een respectabelen en zeker ook gerespecteerden staat van muzikalen dienst.

Beide broers werden geboren te Koudekerke. Emil, ruim twee jaar ouder dan Gerard, gepensionneerd kolonel van de genie, deed reeds als bijna twintigjarig jongeling van zich spreken door zijn directie van „Sempere Crescendo“, het cadetten-musiekgezelschap aan de Militaire Academie te Breda, waarvoor hij ook composities schreef. Later trad hij o.a. op als kroniekschrijver voor het Utrechtsch Dagblad, componeerde een muziek-drama „Seleneia“ in Wagneriaanschen geest, dat uitgevoerd werd door de Nederlandsche Opera van Van der Linden, en in concertvorm in de hoofdstad en in Arnhem. Ook schreef hij liederen, doch het meest bekend is misschien wel zijn Koninkinnemarsch voor groot orkest.

Gerard kende ik uit enkele pianowerken. Voor piano schreef hij vele goede composities, die op zichzelf reeds voldoende waren om hem een gewaardeerden naam te bezorgen onder de componisten van zijn generatie. Maar hij deed veel meer. Lieder, impressionistische orkestsuites, een symphonie, een sonate, een oratorium verschenen van zijn hand, en last not least, bracht op 20 December de Haarlemsche Christelijke Oratoriumvereniging als levenswerk van hem ten gehoor een Requiem, bestaande uit de volgende deelen: 1. Introitus. 2. Kyrie Eleison. 3. Graduale. 4. Dies Irae. 5. Quid sum miser. 6. Juste Judex. 7. Confutatis. 8. Offertorium. 9. Hostias. 10. Sanctus. 11. Benedictus. 12. Agnus Dei.

Het zou niet zooveel zin hebben, de namen dezer deelen hier te memorieren, als ik niet de bedoeling had, het verhaal door te geven dat de 75-jarige componist zelf over het ontstaan van zijn requiem deed in het programma van de bovenbedoelde eere-uitvoering. Dat verhaal leert ons het een en ander over de compositie, maar tegelijk ook over den artist. Hij schreef n.l. de volgende uiteenzetting:

„Ik ben dit werk al in 1880 begonnen, toen ik 20 jaar oud was. Van dergelijke werken had ik alleen het Requiem van Verdi ingezien, de Missa Solemnis van Beethoven gehoord en het Requiem van Friedrich Kiel, die destijds mijn leermeester in de muziektechniek was, of liever dit alweer geweest was, want tot mijn schande moet ik zeggen, dat ik altijd spoedig van mijn leermeesters ben weggelopen, behalve van Richard Hol, bij wien ik het in mijn eersten studietijd twee jaren heb uitgehouden.

De eerste vier deelen van het Requiem componeerde ik in de jaren 1880—84. Men zal in het Kyrie zooals ook in 't 3e deel herinneringen aan de Missa Solemnis vinden, in 't 4e en elders misschien, even aan 't Requiem van Kiel worden herinnerd, een

uitmendend werk, maar dat, zooals meer uitmuntende werken, bij ons niet bekend is. Het 4e deel eindigde vroeger met een fuga op de woorden „Nil inultum remanebit“ (Niets zal ongewroken blijven) maar later vond ik dat dit deel daardoor te lang en te veel Es mineur werd en componeerde ik een overgang naar het 5e deel „Quid sum miser tunc dicturus“ (Wat zal ik arme dan zeggen?).

Het Latijn trok mij altijd aan, waarschijnlijk juist omdat ik er niets van begreep, zoodat ik den zin ervan door Duitsche vertalingen moest leeren kennen, die, geloof ik, niet altijd even juist zijn, omdat de nauwkeurigheid soms is opgecoördineerd aan den wensch, van de vertaling een metrisch gedicht te maken.

Met no. 5 ben ik, geloof ik, een beetje in Italiaansch vaarwater verzeild, n.l. in den stijl van Verdi's Othello. Never mind. Dit 5e deel begon ik 3 jaren geleden en componeerde toen ook no. 6.

Met no. 7 (Confutatis) had ik veel moeite — het wilde niet gelukken, zooals ik wilde. Ik hoorde eind 1932 van een mis van één onzer landgenooten die uitgevoerd stond te worden. Ik ging me toen afvragen: „Kan jij nu ook niet dat Requiem klaar-spelen?“ Ik begon weer aan no. 7 (lichte herinnering aan het Confutatis van Kiel) maar vanaf het „Voca me“ (Roep mij dan) werd het toch weer heel anders en dramatischer dan de muziek van den goeden Kiel. Ik componeerde dit deel al onder sterke hartbeklemmingen, gevolg van zenuwoverspanningen wellicht en moest toen tijdelijk weer met de compositie ophouden. Maar zoodra mogelijk ging ik voort met no. 8 en vervolgens. Af en toe heeft me de lust bekropen hier een fuga in te lassen op de gebruikelijke woorden „quam olim Abraham“, maar het wilde me niet lukken en ik nam ten slotte aan, dat de nieuwe stijl die ik sinds no. 5 had toegepast zich niet verdroeg met een ouderwetsche fuga.

De overgang van 8 naar 9 heeft me weer groote moeite gekost, maar verder ging alles tamelijk gemakkelijk, namelijk no. 10 en 11.

Zooover gekomen, besloot ik met het „Agnus Dei“ een overgang te maken naar het 1e deel van het Requiem, n.l. om dat weer als slot te gebruiken omdat ten eerste de woorden hiervan tamelijk met die van het 1e deel correspondeerden en ten tweede omdat dat deel, na de meer bewogene vorige deelen, een rustig monumentale afsluiting van het werk kon vormen.

1 Mei 1933 was het heele werk geïnstrumenteerd en ik wacht nu met spanning wat directeur Robert er van maken zal.“

Over dit lange citaat behoef ik mij, naar ik hoop, niet te verontschuldigen, want beter dan op een andere manier kregen mijn lezers hierdoor een interessant kijkje in de werkkamer van een componist, en tegelijk inzicht in den bouw van het Requiem. Uit dit stuk autobiographie kunnen ze bovendien zien, dat componeeren geen tijdverdrif, maar inspannend en vermoeiend werken is.

Jammer genoeg heeft de grijze componist de uitvoering niet zelf mogen bijwonen. Zijn gezondheidstoestand liet hem dat niet toe, en dat zal wel een groote teleurstelling voor hem geweest zijn. Zijn broer, die wel aanwezig was, zal hem echter ook wel verteld hebben, zooals hij het de concert-bezoekers deed, dat hij niet geweten had, dat het Requiem zóó mooi was.

En inderdaad, de Haarlemsche C. O. V. heeft met de uitvoering van dit werk méér gedaan dan een vriendelijkheid bewijzen aan een componist die 75 jaar werd, en toevallig in de buurt van Haarlem woont.

Het doet me groot genoegen dat ik zoo kort na mijn Jeremiade over het vastroesten van onze zangverenigingen in een traditioneel repertoire voor de tweede maal de aandacht mag vestigen op een daad waarvoor vertrouwend initiatief noodig was, misschien nog te meer omdat het hier 't werk van een landgenoot betrof, en het bovendien een eerste uitvoering gold.

Tot mijn spijt moest ik het bij het luisteren zonder partituur stellen. Een eerste uitvoering kan trouwens toch nooit leiden tot een definitief oordeel, dat billijk zou zijn, en zoo is het volgende dan ook slechts te beschouwen als de weergave van een indruk.

Deze was, in groote trekken, dat de avond aan een uitvoering van dit werk goed besteed was, en de kwaliteiten van de compositie de moeite van het instudeeren ten volle rechtvaardigen, maar dat er voor moderne ooren nog wel iets te wenschen overblijft. Het werk schijnt geleden te hebben onder zijn geschiedenis. Het is niet evenwichtig van bouw. Dynamische super-effecten treden soms zeer verrassend, maar niet altijd even verantwoord op. Reeds in de herhaling van het „Requiem aeternam dona eis“ van de Introitus komt zoo'n uitbarsting voor, maar ook in deel 5 en in het Sanctus komen gedeelten voor, waarin een geluidsvolume werd ontwikkeld alsof de zaak zou springen. Naast fragmenten waarin de thema's flink doorwrocht zijn, b.v. in „Hostias“ staan andere, waarin het effect sterk, maar niet grootsch is. Zoo wordt in no. 11 het „Osanna“ wel met succes de hoogte in geschroefd, en toch vroeg ik me af, of de compositie hier niet al te gemakkelijk is „gelukt“.

Opvallend sterk was de vertolking van „Kyrie Eleison“, waarvan de aanvang zelfs feestelijk aardeed, en van andere „smeekende“ gedeelten in no. 5 en 7, waar men geen fortissimo verwacht.

Onder leiding van George Robert heeft de C.O.V. te Haarlem, in samenwerking met de solisten Jo Vincent, Corry Bijster, Annie Woud, Jac. van Kempen en Max Kloos den zang heel goed tot zijn recht doen komen, gesteund en afgewisseld door het Utrechtsch Stedelijk Orkest.

In het Comité van aanbeveling hadden zeer veel toonaangevende musici zitting genomen. De Commissie van voorbereiding heeft eer van haar werk, en voor den naam van de C. O. V. zal het geen slechte avond geweest zijn.

Bachs Weihnachtsoratorium door „Rotterdam-Zuid“.

Veel zal ik over deze uitvoering niet schrijven: in de toekomst mogen we n.l. verwachten dat deze oratoriumvereniging „Die Zerstörung Jerusalems“ van August Klughardt ten gehoor brengt. Het lijkt mij voor het doel van deze artikelen zinvoller, over het tamelijk algemeen bekende Weihnachtsoratorium weinig te zeggen om daardoor niet „wat“ meer vrijmoedigheid ruimte te kunnen besteden aan Klughardts schepping.

Met de bespreking van het 19 December gepresterde kan ik naar alle kanten heen.

Wilde ik gaan afkammen, dan waren er punten tot aanval te over: sterk verkorte koren, wegge laten nummers, verrassingen voor luisteraars die de partituur volgen, onevenwichtige en schrale orkestbezetting, en nog veel meer.

Maar ik geloof niet, dat we deze uitvoering moeten beoordeelen als een poging om een ideale vertolking te geven van Bachs oratorium, doch als een middel om muziekvrienden in een bepaald stadsdeel met beperkte middelen in eigen omgeving iets van Bachs schepping te doen hooren.

En als men het zoo bekijkt, dan heb ik dien avond veel goeds gehoord. Dan beoordeelt men meer naar de enkele nummers dan naar het geheel. En dan waren er gedeelten, die in een ideale vertolking van het totaal op hun plaats zouden zijn geweest.

De prestaties van het koor vond ik loffelijk, vooral in de koralen, die zonder effectbejag, zonder mooidoenerigheid, sober en strak, en toch gevoelvol gezongen werden.

De kerk aan het Breeplein schijnt niet direct te inspireeren: de tenor begon (als Evangelist) ruw, en het orkest doodsch, maar in den loop van het concert scheen de bezieling te komen, en kon ik genieten van uitstekende momenten.

Voor de uitvoerende vereniging mag het een succes heeten, dat haar aandeel stellige critiek gerust doorstaan kon. Met wijs beleid door den dirigent, den heer P. v. d. Kerkhoff, „bewerkt“, kan dit „materiaal“ uitstekend dienen!

JOH. LUIKENAAR FRANCKEN.

OPVOEDING EN ONDERWIJS

Godsdienstige Ontwikkeling en Godsdienstige Opvoeding volgens de Individual-Psychologische School. II.

Namen zijn niet altijd heldere wegwijzers; bij de Ind.ps. is net zelfs zoo, dat de naam in zekeren zin onjuist of althans eenzijdig is. Immers met dezen naam wil men uitdrukken, dat het individu een eenheid vormt en wel een ondeelbare eenheid. Maar het doel, dat de Ind.ps. zich gesteld heeft, is niet ons in te lichten omtrent het individu als zoodanig. De Ind.ps. zegt juist: over den enkeling op zich zelf is niet te spreken. Het individu-op-zich-zelf is niet te onderzoeken.

Veeleer stelt de „huidige“ Ind.ps. in 't licht de beteekenis van de gemeenschap voor den enkeling. Al of niet slagen in het leven, hangt af niet van erfelijke factoren, maar van de houding die men aanneemt tegenover de gemeenschap.

De dragende kracht van de Ind.ps. is dan ook volgens Dreikurs (a.w. bl. 15) de erkenning van de beteekenis van de menselijke gemeenschap voor de ontwikkeling van het individuele karakter, maar ook voor iedere afzonderlijke handeling en gemeenschapsbeweging van den mensch.

Wat het ontstaan van die gemeenschap betreft, worden we slechts hypothetisch ingelicht en wel aldus: waarschijnlijk is de mensch tot kudden-vormige aaneensluiting gekomen als andere gezellig bij elkaar levende dieren, n.l. door de noodzakelijkheid van zijn zelfbehoud.

Sinds honderdduizenden jaren is dit zoo, dat de mensch zonder de gemeenschap niets vermag. Maar in die eeuwen heeft de mensch zijn natuurlijke driften getemd en ze aan zijn aangenomen houding tegenover de buitenwereld ondergeschikt gemaakt.

Die gemeenschap legt ook aan de menschheid haar taak voor; drie dingen worden gevraagd: het beroep, maatschappelijke aaneensluiting en de liefde.

Deze dr.
schelijke l.
ingen.

De geme.
maar eige.

De geme.
gemeensch.
worden.

Gelukkig
alleen op

het ware e

Een me

schapsgevo

Men spr

houding.

Nu moet

door er el

het heeft

zaak van

lijks, dat

niet iets d

eenvoudig

wel erfelijk

Adler noer

„das kosm

Het is l

het uit zi

in het be

wezen te

bonden te

alle verscl

anders te

En dit g

eigenschap

van het ge

ven aan d

ook in me

der de be

ontvangen.

Nu is d

hoorte „k

keld word

meenschap

nooit „het

scherpe p

wat ze da

Dat er z

strubbeling

voudig hie

functionne

gemeensch

Zijn ho

niet; en d

uitstooting

Als van

een mensc

mensch ei

er mee?

Om met

gin is er

in de wieg

het wil zi

gemeensch

En dan

woord is

de moeder

dan is er

door het

eischen d

Dit ik-g

het instinc

teert in d

het daarn

gelding.

(Oorspre

behoud“

later kwa

meenschap

lijk niet z

stinct tot

schikt bel

Onbewuste

chologie;

druk van

bewerkt d

zichtelijk

Door di

conflicten

Het indi

sen aan c

en hier l

maar hier

derven.

Beelgum

De W. W

Het is

onze me

vooral h

weten.

En zo

Kuyper